

Marcin Kosman

AKADEMIA EKONOMICZNO-HUMANISTYCZNA W WARSZAWIE

m.kosman@vizja.pl

 0000-0003-1811-9723

Patrioci i katolicy kontra poplecznicy Billa Gatesa i Izraela. Analiza korpusowa dyskursu antyszczepionkowego zwolenników Grzegorza Brauna

Patriots and Catholics vs Henchmen of Bill Gates and Israel. A Corpus Analysis of the Anti-Vaccine Discourse of the Supporters of Grzegorz Braun

ABSTRAKT

W artykule przeanalizowano komentarze pod filmami Grzegorza Brauna, jednego z liderów prawicowej formacji Konfederacja Wolność i Niepodległość, które poruszały kwestię pandemii koronawirusa. W badaniu wykorzystano wiele metod językoznawstwa korpusowego, przyjmując perspektywę współczesnych badań nad dyskursem. Wykazano, że zwolennicy Grzegorza Brauna otwarcie kwestionowali pandemię koronawirusa, przedstawiając ją jako narzędzie w rękach szeroko pojętych grup wpływu. Do wrogów Polski zaliczono również Żydów i Izrael. Co więcej, przedstawiciele polskiego rządu zostali ukazani jako działający przeciwko polskiej racji stanu oraz wykonujący polecenia światowej elity. Jednocześnie komentujący deklarowali silne ugruntowanie w wierze katolickiej oraz poparcie działań Brauna. Studium wnosi wkład do badań nad dyskursem okołopandemicznym, koncentrując się na społeczności skupionej wokół wpływowego polityka.

SŁOWA KLUCZOWE: BADANIA KORPUSOWE, PANDEMIA KORONAWIRUSA, ANALIZA DYSKURSU, GRZEGORZ BRAUN

ABSTRACT

The article analyses comments under videos on the coronavirus pandemic, uploaded by Grzegorz Braun, one of the leaders of the Polish right-wing Confederation Liberty and Independence political party. The study uses a wide range of corpus linguistics methods, adopting the perspective of contemporary discourse. The research shows that supporters of Grzegorz Braun openly questioned the coronavirus pandemic, portraying it as a tool in the hands of a broadly defined elite. They also identified Jews and the state of Israel as main enemies of Poland. Moreover, actions of the Polish government were perceived as against the Polish *raison d'état* and a part of fulfilling the orders of the global elites. Furthermore, the commentators declared a strong devotion to the Catholic faith and support for the actions of Grzegorz Braun. The study contributes to the study on pandemic discourse by focusing on a community centered around an influential politician.

KEYWORDS: CORPUS LINGUISTICS, CORONAVIRUS PANDEMIC, DISCOURSE ANALYSIS, GRZEGORZ BRAUN

Kosman, M. (2024)
Patrioci i katolicy kontra
poplecznicy Billa Gatesa i Izraela.
Analiza korpusowa dyskursu
antyszczepionkowego zwolenników
Grzegorza Brauna,
com.press, 7(2), s. 86–113.
DOI: 10.51480/compress.2023.7-2.747
www.compress.edu.pl

WPROWADZENIE

Pandemia koronawirusa miała istotny wpływ na komunikowanie polityczne na całym świecie. Rządy stanęły przed wyzwaniem, w jaki sposób przekonać swoich obywateli do szczepień. Tworzono różnego rodzaju kampanie społeczne zachęcające ludzi do przestrzegania nowych regulacji oraz przyjęcia szczepionki. Z drugiej strony wybuch pandemii dał początek różnego rodzaju teoriom spiskowym, które następnie stały się częścią agendy wielu wpływowych polityków. Na tym polu należy wyróżnić Donalda Trumpa, Jaira Bolsonaro czy Alaksandra Łukaszenkę, którzy budowali kapitał polityczny między innymi na tworzeniu i reprodukowaniu antychińskich czy antyzachodnich narracji spiskowych (zob. np. Cervi, García i Marín-Lladó, 2021; Kirkevich i Makouskaya, 2021).

Analizy dyskursu sceptycznego wobec szczepionek na koronawirusa były również przeprowadzane na polskim gruncie¹. I tak, badając dyskusje na portalu internetowym Wolne Media, Ewa Kozik (2021) wyróżniła następujące narracje przeciwników przymusowych szczepień: ramowanie ich jako próby odbierania ludziom wolności, przekonanie o skutkach ubocznych szczepionek (argumentowano, że nie były dostatecznie długo testowane), przedstawianie wirusa SARS-CoV-2 jako broni biologicznej oraz sugerowanie, jakoby szczepionki były narzędziami kontroli obywateli (poprzez np. znajdujące się w nich mikroczipy), którą będzie sprawować wąska międzynarodowa elita. Operując na bardziej zróżnicowanej próbie, studium Agnieszki Demczuk (2022, s. 24–25) potwierdza wyżej wspomniane obserwacje, odnotowując również liczne teorie spiskowe, które były propagowane przez przeciwników obowiązkowych szczepień – między innymi spekulowano, że koronawirus jest eksperymentem medycznym, zorientowanym na zwiększenie zysków wielkich korporacji medycznych (tzw. Big Pharma); wskazywano na podejrzany skład szczepionek (miały zawierać m.in. komórki abortowanych płodów); sugerowano, że nie ma dowodów na istnienie wirusa; twierdzono, że celem wywołania pandemii jest depopulacja ludzkości.

Niniejszy artykuł skupia się na analizie polskiego dyskursu antyszczepionkowego, koncentrując się na środowisku skupionym wokół Grzegorza Brauna. Jak zostanie wykazane, można go uznać za jedną z najważniejszych i najbardziej wpływowych postaci w odniesieniu do społeczności sceptycznej

¹ Należy odnotować, że ruchy sceptyczne wobec obowiązkowych szczepień były w Polsce obecne już przed pandemią koronawirusa (zob. np. Marchewka, Majewska i Młynarczyk, 2015; Kotwas i inni, 2017; Strupiechowska, 2018). Ich analiza wykracza jednak poza ramy niniejszej pracy.

wobec szczepień. Z tego względu dogłębna analiza zebranego materiału dostarczy wniosków na temat jego właściwości – jak przedstawiani są konkretni aktorzy społeczni oraz jakie argumenty wykorzystują zwolennicy Brauna. Tekst będzie stanowił również uzupełnienie dotychczasowych polskich badań nad dyskursem okołocovidowym (zob. np. Ciesek-Ślizowska i Wilczek, 2023; Kondziola-Pich, 2021; Duda i Ficek, 2022), wyróżniając się następującymi aspektami: a) dogłębną analizą środowiska dotychczas badanego w ograniczonym stopniu; b) rozmiarem analizowanego korpusu; c) skupieniem się nie tylko na negatywnej prezentacji przeciwników, ale również pozytywnym przedstawieniu grupy własnej.

GRZEGORZ BRAUN JAKO PRZEDSTAWICIEL DYSKURSU SKRAJNIE PRAWICOWEGO

Niewątpliwie Grzegorz Braun jest jednym z najbardziej kontrowersyjnych i radykalnych polskich posłów, choć rozpoznawalnym politykiem jest dopiero od 2015 r. Wcześniej był znany głównie jako dziennikarz i reżyser, choć należy podkreślić, że Braun związany był ze środowiskami konserwatywnymi i chrześcijańskimi już przed rozpoczęciem kariery politycznej, gdyż obecny europoseł Konfederacji publikował w takich czasopismach jak „Opcja na Prawo” czy „Polonia Christiana” (Kosman, 2019, s. 48). W 2015 r. Braun wystartował w wyborach prezydenckich oraz parlamentarnych, co dało mu ogólnokrajową rozpoznawalność; należy jednak zaznaczyć, że zarówno on, jak i jego komitet osiągnęli relatywnie słabe wyniki (odpowiednio 0,83 i 0,09% oddanych głosów). Następnie Braun skupił się na swojej karierze literackiej i filmowej – w latach 2016–2018 opublikował siedem książek i wyreżyserował film dokumentalny o rewolucji protestanckiej (Kosman, 2022, s. 487).

Na początku 2019 r. Braun powrócił do działalności politycznej, dołączając do nowo utworzonej koalicji Konfederacja Wolność i Niepodległość. Następnie niespodziewanie zajął drugie miejsce w przedterminowych wyborach w Gdańsku w 2019 r., które odbyły się po zabójstwie prezydenta Pawła Adamowicza. W wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. Braun uzyskał najwięcej głosów spośród wszystkich polityków Konfederacji, aczkolwiek prawicowej koalicji nie udało się przekroczyć progu 5%. Korzystając ze swojej pozycji w środowisku prawicowym, krótko po wyborach do PE Braun

założył tradycyjalistyczną i monarchistyczną Konfederację Korony Polskiej, której do dziś jest prezesem. Ponadto Braun znalazł się w gronie jedenastu posłów, których Konfederacja wprowadziła do Sejmu po wyborach parlamentarnych w 2019 r. Warto odnotować, że w omawianych wyborach Braun uzyskał ponad 30 tysięcy głosów, co uznano za znaczny sukces polityka (Nałęcz-Marczyk, 2019). Z kolei w wyborach do parlamentu w 2023 r. Braun uzyskał reelekcję, zdobywając ponad 26 tysięcy głosów; posłem X kadencji polityk był jednak stosunkowo krótko, gdyż w czerwcu 2024 r. Braun został posłem do Parlamentu Europejskiego, zdobywając ponad 113 tysięcy głosów, co było najlepszym wynikiem spośród wszystkich kandydatów Konfederacji (Lemaniak, 2024).

Grzegorz Braun to jeden z najbardziej kontrowersyjnych polityków w kontekście działalności podczas pandemii koronawirusa. Badacze zwracają uwagę na jego intensywne promowanie antyszczepionkowych teorii, często o nienaukowym i spiskowym podłożu (zob. np. Łotocki i Mikiński, 2022; Wróblewski, 2020, Witkowski, 2021). Braun publicznie krytykował wprowadzenie lockdownu, sprzeciwiał się obowiązkowym szczepieniom i odmawiał noszenia maseczek, nawet podczas posiedzeń Sejmu, co skutkowało wielokrotnymi wykluczeniami go z sesji parlamentarnych. Braun interpretował te incydenty jako formę cenzury (Szostak i Olszaniecka-Marmola, 2022, s. 20). Dodatkowo założona przez niego Fundacja Osuchowa opublikowała serię książek zatytułowaną *Falszywa pandemia. Krytyka naukowców i lekarzy*², w której krytycy pandemii podważali zagrożenia związane z COVID-19, twierdząc, że noszenie masek i szczepienia są nieskuteczne. Autorzy tych prac uważali również, że głównym celem pandemii jest zwiększenie dochodów koncernów farmaceutycznych, które miały celowo wyolbrzymić zagrożenie związane z wirusem. Braun jest również współautorem książki *Nowa Normalność*, w której stwierdza, że restrykcje miały na celu ograniczenie wolności oraz praw człowieka, a wybuch pandemii łączy z wprowadzeniem technologii piątej generacji (5G). Polityk brał udział w licznych wiecach sprzeciwiających się 5G, na których wygłaszał hasła antyrządowe (Okoński, 2024).

Co więcej, Braun legitymizował polski ruch antyszczepionkowy, pojawiając się na wydarzeniach organizowanych przez Stowarzyszenie STOP NOP. Ponadto w okresie sprawowania mandatu posła X kadencji jego asystentką społeczną była Justyna Socha, prezeska organizacji (ówczesny wiceprezes,

² Fundacja Osuchowa wydała cztery książki z omawianej serii. Piąta z nich została wydana przez wydawnictwo 3DOM, które sprzedaje wiele książek i filmów Brauna. Na stronie wydawnictwa polityk jest również określany mianem „przyjaciela 3DOM-u”.

Piotr Jawornik, pełnił analogiczną funkcję do 6 czerwca 2022 r.), która m.in. moderowała kontrowersyjne grupy na Facebooku „Komisja Śledcza Covid-1984” i „Pandemia to ściema” (w ich skład wchodziło po kilkadziesiąt tysięcy członków), które otwarcie kwestionowały bezpieczeństwo szczepionek na koronawirusa i samą pandemię (Wroński, 2021, s. 14). Działalność samego Stowarzyszenia jest kontrowersyjna i wielokrotnie była krytykowana przez badaczy za podawanie niezweryfikowanych informacji (Lusawa i inni, 2019) czy promowanie teorii spiskowych (Lisowska i Cichosz, 2022). Z kolei badania analizujące treść komentarzy czy wpisów pojawiających się na stronach i grupach STOP NOP wykazały istotny sentyment negatywny skierowany przeciwko elitom politycznym i zwolennikom szczepień (Klimiuk i inni, 2021), a także strategie językowe, które wzbudzają negatywne konotacje wobec neutralnych słów takich jak „szczepionka” (Duda i Ficek, 2022).

Biorąc pod uwagę estymę, jaką darzony jest Braun w środowiskach antyszczepionkowych, oraz jego pozycję polityczną, należy go uznać za jedną z najważniejszych postaci dla przeciwników obowiązkowych szczepień. Mimo to jak dotąd nie przeprowadzono szczegółowej analizy dyskursu zwolenników Brauna. Do wyjątków należy m.in. praca Elżbiety Szyszlak (2023, s. 411), która wykazała, że hasztag #StopUkrainizacjiPolski, który był promowany przez polityka i grupy jego sympatyków, był propagowany przy użyciu botów. Z kolei wspomniana wcześniej Demczuk (2022, s. 28–29) zaobserwowała, że na profilach Brauna i Konfederacji na Facebooku pojawiały się spiskowe narracje zbieżne z treściami udostępnianymi przez działaczy Stowarzyszenia STOP NOP. Jak wcześniej wspomniano, większość dotychczasowych badań skupiło się na osobie samego Brauna lub jego partii. Niniejszy artykuł wypełnia zatem tę lukę, przeprowadzając ilościowo-jakościową analizę komentarzy pod jego filmami na YouTube oraz odpowiadając na poniższe pytania badawcze:

1. W jaki sposób wybrani aktorzy społeczni związani z pandemią są dyskursywnie konstruowani?
2. Jakie są charakterystyczne strategie dyskursywne dla zwolenników Grzegorza Brauna?
3. Do jakiego stopnia można określić analizowany dyskurs jako opierający się na teoriach spiskowych?

ZAŁOŻENIA BADAWCZE I UGRUNTOWANIE TEORETYCZNO-METODYCZNE

MATERIAŁ BADAWCZY

W skład materiału badawczego weszły komentarze pod filmami Grzegorza Brauna, które dotyczyły tematu pandemii i były opublikowane na jego kanale na YouTube. Zostały one zebrane przy użyciu programu Netlytic. Przyjęto kryterium ilościowe, co oznacza, że wzięto pod uwagę wyłącznie materiały, które przekroczyły 100 tysięcy wyświetleń (stan na sierpień 2023 r.). Innymi słowy, skupiono się na materiałach, które były oglądane najczęściej. Umożliwiło to analizę treści, które były postrzegane przez przedstawicieli analizowanego dyskursu jako szczególnie relewantne. Łącznie w skład korpusu weszły komentarze pod 22 filmami. Wszystkie one stanowiły zdecydowaną krytykę działań polskiego rządu w odniesieniu do pandemii, apel do zwolenników Brauna o nieprzestrzeganie obostrzeń lub sugestię, że za wybuch pandemii koronawirusa odpowiadają światowe elity. Filmy mają najczęściej formę dłuższego monologu polityka lub stanowią relację z jego wystąpienia na mównicy sejmowej bądź wiecu skierowanym przeciwko rządzącym. Niniejsze badanie analizuje dyskurs nie samego Brauna, lecz społeczności wokół niego skupionej. Innymi słowy, koncentruje się ono na efekcie, jaki wywołują jego materiały.

KRYTYCZNA ANALIZA DYSKURSU

W niniejszym artykule dyskurs definiowany jest jako praktyka społeczna, która negocjuje społeczny, polityczny i kulturowy porządek (Wróblewska i Angermuller, 2017, s. 107). Teksty – konceptualizowane jako realizacje dyskursu (Wodak, 2015, s. 18) – nie są obiektywnymi odzwierciedleniami rzeczywistości, ale tworzą reprezentacje, relacje i tożsamości konkretnych aktorów i zjawisk społecznych. Innymi słowy, zakłada się dialektyczny związek między językiem a społeczeństwem: ten pierwszy zarówno kształtuje, jak i jest kształtowany przez to drugie (Fairclough, 2013, s. 10–11). Można zatem uznać powyższe rozumienie dyskursu jako bliskie sposobowi, w jaki ujmuje go krytyczna analiza dyskursu (KAD). Jednakże, w odróżnieniu od badaczy KAD, celem autora artykułu nie jest zmiana społeczna czy zajęcie stanowiska politycznego (Wodak, 2014), lecz jedynie rekonstrukcja, analiza i interpretacja omawianego dyskursu. Autor uwidocznił strategie dyskursywne i mechanizmy komunikacyjne określonej grupy społecznej, włączając w to strategie deprecjacyjne i nie zawsze uprawnione argumenty;

ich normatywna ocena pozostawiona jest jednak czytelnikowi. Innymi słowy, autor postrzega eklektyzm badawczy i możliwość wyjścia poza wymiar *stricte* lingwistyczny za największe zalety KAD, nie zgadzając z pewnymi założeniami ontologicznymi omawianego podejścia, takimi jak potrzeba wprowadzania zmiany społecznej czy dialektyczny podział na grupy uciskane i uciskające (zob. Wodak, 2002, s. 14–15).

W artykule skoncentrowano się na następujących aktorach społecznych:

- polscy politycy (ze szczególnym uwzględnieniem ówczesnego rządu oraz Grzegorza Brauna);
- Żydzi i ich domniemany związek z wybuchem pandemii;
- grupy wpływu stojące za pandemią i ich prawdziwy cel.

Analizując ich dyskursywne konstruowanie, skupiono się na strategiach dyskursywnych, jakie były stosowane przez komentujących filmy Brauna. Strategie dyskursywne definiowane są zgodnie z ujęciem przedstawicieli podejścia dyskursywno-historycznego w krytycznej analizie dyskursu jako „mniej lub bardziej zamierzony plan praktyk przyjętych w celu osiągnięcia określonego celu społecznego, politycznego, psychologicznego lub językowego” (Reisigl i Wodak, 2001, s. 44). Do strategii dyskursywnych wyróżnianych przez podejście dyskursywno-historyczne należą:

- nazywanie (określa sposób, w jaki sposób dani aktorzy społeczni, wydarzenia czy zjawiska są konstruowane i określane językowo);
- orzekanie (odpowiada na pytanie, jakie cechy i właściwości są przypisywane wymienionym wyżej grupom);
- argumentacja (w jaki sposób pozytywne lub negatywne atrybucje są uzasadniane – w omawianym paradygmacie strategię argumentacyjną nazywane są toposami);
- perspektywizacja (koncentruje się na punkcie widzenia analizowanych aktorów społecznych oraz perspektywie, z jakiej pozostałe strategie dyskursywne są wypowiedane);
- intensyfikacja i tonowanie (wzmacnianie lub osłabianie illokucyjnej mocy wypowiedzi) (Reisigl i Wodak, 2001, s. 45–88).

METODY I NARZĘDZIA JĘZYKOZNAWSTWA KORPUSOWEGO

Badanie ma charakter jakościowo-ilościowy. Analizie poddano wszystkie komentarze pod każdym z dwudziestu dwóch filmów. Łącznie korpus składa się z 741 951 tokenów i 623 309 słów. Do analizy tak obszernego materiału wykorzystano metody i narzędzia językoznawstwa korpusowego. Językoznawstwo korpusowe stanowi subdyscyplinę badań lingwistycznych,

którego narzędzia są coraz częściej wykorzystywane w badaniach politologicznych czy nad komunikacją społeczną i mediami, z powodzeniem przetwarzając duże zbiory języka naturalnego (Hess i Hwaszcz, 2022). Wykorzystanie tego typu narzędzi niesie ze sobą wiele zalet. Językoznawstwo korpusowe umożliwia pracę na dużych zbiorach tekstów, przez co analizowane próby mają reprezentatywny charakter (Gledhill, 2000, s. 116). Co więcej, kierując się frekwencją występowania danych wyrazów lub kolokacji, badacze otrzymują informację, które elementy są szczególnie istotne dla danego dyskursu – nie muszą polegać na swojej intuicji. Ponadto zastosowanie testów statystycznych zapewnia większą wiarygodność otrzymanych wyników, co pozwala na skuteczną weryfikację postawionych wcześniej hipotez oraz redukcję uprzedzeń badaczy³.

W niniejszym badaniu wykorzystano następujące metody i narzędzia językoznawstwa korpusowego: listy frekwencyjne, zbitki wyrazowe oraz analizę kolokacji. Posłużono się oprogramowaniem Sketch Engine, które – choć zostało zaprojektowane głównie do badań z zakresu leksykografii (Kilgariff i inni, 2014) – jest powszechnie wykorzystywane w badaniach związanych z dyskursem politycznym (zob. np. Baker, Gabrielatos i McEnery, 2013; Brindle, 2016; Vollmer, 2017).

W odniesieniu do komponentu jakościowego przeanalizowano wybrane komentarze w całości, co miało na celu ukazanie możliwie najbardziej pełnego kontekstu wybranych strategii dyskursywnych. W programie poszukiwano konkordancji konkretnego terminu, czyli wystąpień poszukiwanego wyrazu wraz z kontekstem, w którym się pojawia (Baker, 2006, s. 71). Ułatwiło to rekonstrukcję omawianego dyskursu poprzez analizę wyrazów, które pojawiały się w szerokim kontekście poszukiwanego terminu.

Z kolei mianem list frekwencyjnych określa się listy słów występujących w konkretnym zbiorze danych, podane wraz z częstotliwością ich występowania oraz procentowym udziałem każdego wyrazu w korpusie (Baron, Rayson, i Archer, 2009, s. 41–42). Ogółem listy frekwencyjne pozwalają na wyodrębnienie kluczowych tematów dla danego dyskursu poprzez analizę najczęściej używanych wyrazów. Aby dokładniej zbadać wzorce analizowanego dyskursu, przeanalizowano również zbitki wyrazowe (znane również jako wiązki leksykalne – zob. Biber, Conrad i Cortes, 2004). Są to sekwencje słów o różnej długości, która zależy od używanego narzędzia. Sketch Engine umożliwia wyszukiwanie zbitek od dwóch do sześciu słów. Ich analiza

³ Nawiasem mówiąc, nieskrywana stronniczość analiz jest zarzutem, który często jest stawiany przedstawicielom krytycznej analizy dyskursu (Widdowson, 2005; Stubbs, 2007).

wykazała powtarzające się wzorce pod względem dłuższych fraz używanych do opisanie pewnych aktorów społecznych, co uzupełniło wnioski z analizy list frekwencyjnych.

Z kolei kolokacje są najczęściej wykorzystywane do uzyskania bardziej szczegółowych informacji na temat funkcjonowania określonych wyrazów. Analiza kolokacji jest przydatna w badaniu konotacji, jakie wytwarzają poszczególne połączenia wyrazowe (Grundmann i Scott, 2014, s. 224–225). Ponadto występowanie konkretnego wyrazu w sąsiedztwie wyrażen nacechowanych negatywnie sprawi, że również i on nabierze negatywnego wydźwięku (Kamasa, 2014, s. 109–110). Do mierzenia siły kolokacji wykorzystano współczynnik Dice'a (LogDice). Jest to miara – o maksymalnej wartości 14 – która pokazuje tendencję dwóch słów do współwystępowania w stosunku do częstotliwości tych słów w korpusie (Roe, 2021, s. 9). LogDice posiada również funkcję filtrowania słów funkcyjnych, przez co szereguje ona kolokacje według ich istotności, a nie częstości występowania (Garrido, 2018, s. 62).

Należy przy tym zaznaczyć, że metody językoznawstwa korpusowego nie stanowią pełnej odpowiedzi na problemy przy formułowaniu metodyki danego badania. Nawet w przypadku posługiwania się obszernymi korpusami i metodami statystycznymi badacze wciąż wybierają ograniczoną liczbę przykładów, żeby zobrazować konkretne prawidłowości (aczkolwiek należy odnotować, że pula, z której wybierają, jest lepiej uzasadniona niż w przypadku badań jakościowych). Ponadto analiza najczęściej występujących wyrazów czy kolokacji nierzadko może dać mylny obraz danego dyskursu – pewne słowa lub ich połączenia mogą być użyte ironicznie lub w ramach cytatu. Ryzyko błędnego ich odczytania można zminimalizować poprzez pogłębioną analizę konkordancji. Finalnie, jak przekonuje Paul Baker, formułowanie wniosków na temat danego korpusu, nawet jeśli jest wsparte rzetelną analizą statystyczną, jest w gruncie rzeczy formą interpretacji, a uprzedzenia badacza – nawet jeśli zminimalizowane – wciąż mogą być zauważalne (zob. Baker, 2012). Biorąc pod uwagę głosy krytyczne odnośnie do omawianej metodyki, autor badania stoi na stanowisku, że nie jest możliwy pełny obiektywizm w przeprowadzaniu badań nad dyskursem. Językoznawstwo korpusowe pomaga jednak w zidentyfikowaniu powtarzalnych wzorców danego dyskursu i umożliwia pracę na obszernym materiale, co należy uznać za istotną wartość dodaną.

ANALIZA

POLSCY POLITYCY

Polscy politycy reprezentujący partię Prawo i Sprawiedliwość, która w analizowanym okresie była partią rządzącą, byli przedstawiani jednoznacznie negatywnie. Jeżeli chodzi o konkretne osoby, zwolennicy Brauna najczęściej wymieniali następujących polityków: ówczesnego ministra zdrowia Łukasza Szumowskiego (171 wystąpień), premiera Mateusza Morawieckiego (160 wystąpień), prezesa Jarosława Kaczyńskiego (156 wystąpień) oraz prezydenta Andrzeja Dudę (137 wystąpień).

Mówiąc o ministrze Szumowskim, odnotować warto następujące silne kolokacje związane z jego nazwiskiem: dyktator (trzecia; 9,73 LogDice), gnida (czwarta; 9,71 LogDice), szkodliwy (siódma; 9,48 LogDice). Jasno pokazują one, że komentujący przypisywali ówczesnemu ministrowi zdrowia złe intencje oraz pokazywali go jako podejmującego decyzje sprzeczne z interesami ogółu. Można w tym przypadku mówić o strategiach nazywania i orzekania, które służą podważaniu autorytetu Szumowskiego, ówczesnego ministra zdrowia. Co więcej, wykorzystano topos szkody, który można opisać w następujący sposób: „jeśli działania ministra są szkodliwe dla społeczeństwa, należy się im sprzeciwić”. Pozostałe kolokacje z rankingu dziesięciu najsilniejszych to rzeczowniki wskazujące na jego funkcję „minister” lub „min.”, imię ministra oraz nazwiska innych ważnych polityków (Morawiecki, Duda). Te ostatnie wskazują na fakt, że mówiąc o Szumowskim, zwolennicy Brauna często wskazywali również na innych polityków, grupując ich razem – najczęściej pokazując ich jako wspólnie działających przeciwko Polakom.

Warto również odnotować, że wyraz „Szumowina” wystąpił w korpusie 48 razy – stanowi on realizację strategii nazywania, która godzi w autorytet polskich rządzących. Omawiany wyraz najczęściej odnosił się do ówczesnego ministra zdrowia (poprzez podobieństwo do jego nazwiska) lub, bardziej ogólnie, do wszystkich przedstawicieli Prawa i Sprawiedliwości. W pierwszym przypadku nawoływano do nieprzestrzegania zaleceń Szumowskiego lub wręcz jego publicznej egzekucji (X i XV; rysunek nr 1), co w oczywisty sposób jest sprzeczne z polskim porządkiem prawnym. Zarzucano mu także wykonywanie poleceń światowych elit (XI; rysunek nr 1) lub wręcz przynależność do nich (XIII; rysunek nr 1), co delegitymizowało jego mandat jako demokratycznie wybranego przedstawiciela Polaków. Z kolei gdy wyraz „szumowina” był używany zbiorczo, najczęściej występował on wraz

z innymi rzeczownikami lub przymiotnikami nacechowanymi negatywnie (XVII; rysunek nr 1).

Z kolei ówczesny premier Morawiecki ukazany był jako kłamca i polityk zatajający przed Polakami prawdę. Polityka opisywano jako kłamcę i „Pinokia” (I, II, III; rysunek nr 1), co współgra z jego przedstawieniem w nieprzychylnych mu mediach (Bendyk, 2020). Analogicznie jak w przypadku ministra Szumowskiego, premierowi Morawieckiemu zarzuczano wykonywanie poleceń wpływowych organizacji zagranicznych (IV i VI; rysunek nr 1). Przedstawiano go również jako reprezentanta interesów banków, wykorzystując do tego strategię nazywania – „bankster” (VII, VIII, IX; rysunek nr 1). Jest to hybryda wyrazów „bankier” i „gangster”, służąca do opisu praktyk spekulacyjnych na rynku finansowym (Łaziński, 2016, s. 88). Odwołanie się do tematyki przestępczej za pomocą dyskursywnych strategii nazywania, orzekania i intensyfikacji akcentuje nieufność zwolenników Brauna odnośnie do działań polskiego rządu oraz wzmacnia narrację o pandemii, która miała być sztucznie wywołana przez wpływowe grupy celem osiągnięcia przez nie partycularnych korzyści.

Rysunek 1. Negatywne przedstawienie Łukasza Szumowskiego i Mateusza Morawieckiego.

Źródło: opracowanie własne

Wykluczając rządzących ze wspólnoty aksjologicznej, komentujący filmy Brauna posługiwali się również dyskursem religijnym. Atakując reprezentantów polskiego rządu, zwolennicy polityka przedstawiali ich jako związanych z diabłem. Za pomocą omawianej strategii komentujący podważali wiarygodność partii rządzącej, często odwołującej się do katolickich wartości (por. Jakosz, 2019), ukazując ją jako robiącą to wyłącznie na pokaz. W dyskursie zwolenników Brauna polski rząd „zaprzedał się szatanowi” czy „za srebrniki diabłu”, co przywołuje postacie Fausta i Judasza. W pierwszym przypadku rządzący otrzymali niemal absolutną (lecz krótkotrwałą) władzę w zamian za swoje dusze, natomiast w drugim – przedstawiciele PiS zdradzili swoje

ideały, za co – wzorem biblijnego Judasza – spotka ich surowa kara. Na poziomie jakościowym można również zauważyć inne strategie nazywania i orzekania, które zrównują rządzących z diabłem – „satanieści z Warszawy”, „belzebuby”, „satanistyczne mendy”, „bóg#pisu lucyfer!!!”. Można tym samym zaobserwować, że zwolennicy Brauna posługują się dyskursem katolickim, jednoznacznie klasyfikując rząd jako przeciwnika tej wiary i przedstawiając go jako zwolennika szatana. Wykorzystywano zatem topos strachu i zagrożenia, przedstawiając rządzących jako osoby, którym Polacy nie mogą ufać.

Na poziomie ilościowym można zauważyć, że ta narracja była powszechna. Wyraz „szatan” wystąpił w korpusie 163 razy. Jego najsilniejszą kolokacją był „pomiot” (12,06 LogDice). Inne silne połączenia z omawianym wyrazem to „sługa” (szóste; 9,81 LogDice), „demon” (siódme; 9,74 LogDice) i „sługus” (ósmie; 9,45 LogDice). Polski rząd został zatem przedstawiony jako zależny od szatana i będący na jego zawołanie. Warto również odnotować 72 wystąpienia wyrazu „diabeł” (czwarta najsilniejsza kolokacja – „służyć”; 9,03 LogDice – używana w odniesieniu do rządu lub przeciwników Brauna). Inne określenia szatana występują stosunkowo rzadko („belzebub” – 4 razy; „lucyfer” – 26; „Antychryst” – 24).

Przedstawiciele polskiego rządu byli również przedstawiani jako „banda”. Ten rzeczownik został zaobserwowany w korpusie 231 razy. Jego najsilniejszymi kolokacjami były „cztery” (11,76 LogDice) oraz „Magdalenka” (10,74 LogDice), co nawiązuje do rozpowszechnionego wśród polskiej – zwłaszcza radykalnej i skrajnej – prawicy motywu „bandy czworga z Magdalenki”. Nawiązuje on do rozmów w podwarszawskiej Magdalence, odbywających się pod koniec lat 80. XX wieku, które stanowiły preludium obrad Okrągłego Stołu. Uczestniczyli w nich przedstawiciele ówczesnej władzy oraz „Solidarności”. W narracji niektórych środowisk polskiej prawicy podczas omawianych rozmów miało dojść do swoistej zмовy, w ramach której miano dokonać pozorowanych zmian w ustroju Polski, w istocie zachowując *status quo* (zob. np. Kotras, 2017). Samo określenie „banda czworga” upowszechnił Janusz Korwin-Mikke, określając w ten sposób cztery najbardziej wpływowe polskie partie po 2000 r. – Prawo i Sprawiedliwość, Platformę Obywatelską, Sojusz Lewicy Demokratycznej i Polskie Stronnictwo Ludowe (Kosman, 2024, s. 202). Według Korwin-Mikkego i skupionych wokół niego środowisk spór pomiędzy tymi formacjami miał być jedynie inscenizacją na potrzeby kampanii wyborczych; w istocie omawiane partie mają ściśle ze sobą współpracować i nie dopuszczać „prawdziwej prawicy” do władzy. Inne silne kolokacje wyrazu „banda” to „debil” (9,53 LogDice), „terrorysta” (9,44 LogDice), „złodziej” (9,10 LogDice), „pisowski” (8,72 LogDice) i „PZPR” (8,61 LogDice),

co wskazuje silne nacechowanie negatywne oraz przekonanie o prawdziwości „układu magdalenkowego”.

Zwolennicy Brauna zarzucali polskim politykom działanie na rzecz wrogich Polsce sił. Fraza „to nie być” (Podano zlematyzowaną – słownikową – formę czasownika „być”. Por. Rojszczak-Robińska i inni, 2023, s. 102.) jest najczęstszą trzywyrazową zbitką w całym korpusie, a jej najsilniejsze kolokacje to „polski” (9,56 LogDice), „żaden” (9,40 LogDice), „rząd” (9,05 LogDice), „patriota” (8,96 LogDice), „policja” (8,86 LogDice). Te przykłady sugerują, że komentujący zarzucali polskim instytucjom państwowym działanie na szkodę Polski oraz realizowanie obcych interesów. Często występował również wyraz „zdrajca” (277 razy), a jego silne kolokacje to m.in. „naród” (9,44 LogDice), „ojczyzna” (8,99 LogDice) oraz „polski” (8,94 LogDice). Tym samym rządzący zostali jednoznacznie ukazani jako prezentujący postawę antypolską – komentujący posługiwali się toposem zdrady narodowej: „jeśli ważni polscy politycy pracują na rzecz obcych sił, należy przeciwstawić się ich działaniom”.

W kontraście do polskich polityków przedstawienie Grzegorza Brauna było zdecydowanie bardziej pozytywne. Jego nazwisko wystąpiło w korpusie 3505 razy, natomiast imię „Grzegorz” – 2552. Jest to o wiele więcej niż nazwiska najczęściej wspominanych polskich polityków (zob. poprzedni podrozdział). Na poziomie ilościowym pozytywne przedstawienie Brauna można zaobserwować poprzez analizę kolokacji. W odniesieniu do imienia były to „pan” (12,48 LogDice), „brawo” (11,40 LogDice), „dziękować” (10,47 LogDice), „szacunek” i „Bóg” (po 10,17 LogDice), „pозdrawiać” (9,84 LogDice). Jeśli chodzi o nazwisko polityka – „pan” 12,24 (LogDice), „brawo” (11,37 LogDice), „poseł” (11,00 LogDice). Tym samym zwolennicy Brauna wyrażali swoją wdzięczność i sympatię wobec polityka i jego działań. Co więcej, świadczące o szacunku użycie form grzecznościowych w odniesieniu do polityka Konfederacji nie występowało w przypadku pisanie o przedstawicielach rządu.

O uznaniu, jakim wśród komentujących cieszył się Braun, świadczą również następujące zbitki wyrazowe oraz ich frekwencja: „brawo pan Grzegorz” (167 wystąpień), „pan Grzegorz Braun” (147 wystąpień), „brawo pan Braun” (144 wystąpienia), „pan poseł Braun” (91 wystąpień), „szacunek dla Pana” (79 wystąpień) czy „pan Grzegorz być” (79 wystąpień; najsilniejsze kolokacje: „wspaniały” – 10,28 LogDice; „jedyny” – 9,19 LogDice; „wielki – 9,03 LogDice; „prawdziwy” – 8,48 LogDice; „dobry” – 8,22 LogDice). Powyższe połączenia międzywyrazowe wskazują na niemal bezkrytyczny stosunek wobec Brauna. O ile na poziomie jakościowym można zaobserwować negatywne

komentarze odnośnie do działalności polityka (zob. następny podrozdział), są one w zdecydowanej mniejszości i nie odgrywają istotnej roli w kontekście całego korpusu. Warto także odnotować frekwencję następujących fraz: „szczęść Boże” (387 wystąpień), „z Panem Bogiem” (103 wystąpienia), „Bóg zapłać” (67 wystąpień). Nie tylko przynależą one do dyskursu katolickiego, ale są również charakterystyczne dla samego Brauna, który używa ich w zdecydowanej większości swoich publicznych wystąpień. Można zatem zauważyć, że komentujący powielali dyskurs Brauna, prawdopodobnie z szacunku dla polityka.

DZIAŁANIA ŻYDÓW W ZWIĄZKU Z PANDEMIA

Należy zaznaczyć, że wątek żydowski był silnie akcentowany – szczególnie w odniesieniu do relacji pomiędzy Polską a Izraelem i wpływowymi osobami żydowskiego pochodzenia. I tak, Mateusz Morawiecki i Łukasz Szumowski mieli działać za zlecenie George’a Sorosa⁴ – powszechnie występującego w skrajnie prawicowym dyskursie jako figura wszechmocnego złego (McLaughlin i Trilupaityte, 2013). Podkreślano „pochodzenie żydowskie” Sorosa (X; rysunek nr 1), które dodatkowo buduje dychotomię „my (Polacy) vs. oni (Żydzi)”. W kontekście tej binarnej opozycji warto zwrócić uwagę, że Morawiecki i Szumowski są wprost nazwani „Żydami”, którzy przez fakt swojego rzekomego pochodzenia nie będą działać dla dobra Polaków (zintensyfikowany przez duże litery zaimek „nas”). Ponadto mieli oni wykonywać polecenia rodziny Rotschildów lub masonów (IV i XV; rysunek nr 1), których celem jest depopulacja ludzkości. Tym samym polscy rządzący zostali jednoznacznie ukazani jako okłamujący Polaków i wykonujący polecenia silniejszych grup, które tworzą wpływowe rodziny oraz Żydzi. Nazwiska Rockefellera (28 wystąpień), Sorosa (20) i Rotschildów (7) występują w korpusie relatywnie nieczęsto; analiza konkordancji pokazuje jednak jasny trend w kontekście ich używania – zwolennicy Brauna twierdzą, że sterują oni działaniami rządów poszczególnych krajów, a pandemia koronawirusa jest środkiem do zrealizowania ich celu, jakim jest depopulacja planety i kontrola tych, którzy ją przetrwają.

Co więcej, opisanie polskiego polityka w kategoriach Żyda stanowi jedną z najpoważniejszych inwektyw. I tak, jeśli prezydent Andrzej Duda był przez zwolenników Brauna krytykowany (np. za apelowanie o przestrzeganie obostrzeń – I; rysunek nr 2), często był on nazywany „Judą”, co miało

⁴ Najsilniejsze kolokacje nazwiska samego Sorosa to Rotschild i Gates, co dodatkowo wzmacnia narrację o pandemii koronawirusa jako spisku światowych elit.

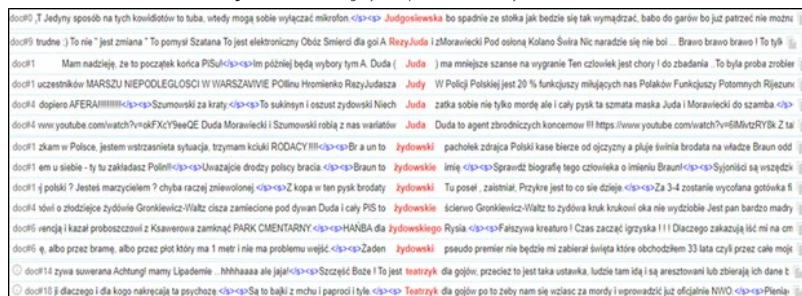
skojarzyć go z obcą i wrogą Polsce postacią Żyda; najsilniejszą kolokacją omawianego wyrazu w istocie było nazwisko „Duda” (9,68 LogDice). Tak przedstawiany prezydent miał służyć przemysłowi medycznemu (VI; rysunek nr 2) czy próbować przyspieszyć wybory prezydenckie (III; rysunek nr 2). Funkcjonowało również określenie „Judy” na wszystkich polskich polityków, którzy mieli realizować rację stanu Izraela. Co więcej, przedstawienie polskich polityków jako Żydów było także powszechnym mechanizmem dehumanizacyjnym, mającym usprawiedliwić przemoc (IV i VI; rysunek nr 2). Z kolei w odniesieniu do wicemarszałek Małgorzaty Gosiewskiej, która przerywała wypowiedź Brauna z mównicy sejmowej, zastosowano określenie „Judgosiewska”, przedstawiając jej krytykę przemówienia lidera Konfederacji Korony Polskiej jako wynikającą z jej rzekomego żydowskiego pochodzenia (I; rysunek nr 2).

Akcentowano również wspomnianą wcześniej dychotomię „my (Polacy, chrześcijanie) vs. obcy (Żydzi)”. W reakcji na sytuację, kiedy premier Morawiecki ogłosił zamknięcie cmentarzy od 31 października do 2 listopada 2020 r., był on nazywany nie tylko „pseudo premierem”, co miało delegitymizować jego mandat do sprawowania władzy, lecz określono go również jako „żydowskiego”, przez co jego decyzję przedstawiono jako działanie Żydów przeciwko chrześcijanom (XII; rysunek nr 2). Podobną strategię zastosowano w odniesieniu do abp. Grzegorza Rysia, który sprzeciwił się decyzji proboszcza z Ksawerowa, próbującego obejść zalecenia premiera, zmieniając nazwę miejscowego cmentarza na „park cmentarny” (wówczas do parków można było wchodzić bez ograniczeń). W reakcji na jego działania metropolita łódzki został nazwany „żydowskim arcybiskupem” (XI; rysunek nr 2). Wykorzystywano również stereotyp Żyda jako oszusta i złodzieja, przedstawiając Hannę Gronkiewicz-Waltz jako „Żydówkę”, co stanowi strategię intensyfikacyjną wobec bardziej neutralnego terminu „Żydówka”. Ponadto brak rozliczeń w sprawie Gronkiewicz-Waltz (można domniemywać, że chodzi o m.in. aferę reprivatyzacyjną) został przedstawiony jako zmowa milczenia wśród jednej grupy – Żydów, jako że według zwolenników Brauna Żydami są zarówno przedstawiciele Prawa i Sprawiedliwości, jak i Platformy Obywatelskiej. Pierwsza z formacji została zbiorczo przedstawiona jako „żydowskie ścierwo”, co wskazuje na silne i skrajnie negatywne nacechowanie emocjonalne w stosunku do Żydów (X; rysunek nr 2). Co więcej, w tej narracji Polacy byli nazywani „gojami” (XIII i XIV; rysunek nr 2; łącznie 27 wystąpień w korpusie), czyli określeniem z Tory, które wskazuje na nie-Żydów i nierzadko ma wydźwięk pejoratywny (Pawelec i Sitarz, 2016, s. 92). Analiza konkordancji wskazuje, że było często używane z wyrazem „teatr”

lub „teatryk”, co sugerowało, że pandemia i towarzyszące jej restrykcje służą jedynie odwróceniu uwagi od prawdziwych zmian, jakie Żydzi mają wprowadzać. Tym samym istotnym schematem argumentacyjnym był dla komentujących topos Żyda jako obcego.

Szczególnie interesująca wydaje się obserwacja, że zarzut o byciu Żydem był kierowany również do samego Grzegorza Brauna. Osoby niezgadające się z politykiem wyzywały go, nie poprzestając na wyrazach powszechnie uważanych za obraźliwe (m.in. „menda”, „sprzedawczyk”, „judasz”, „kłamca”), lecz wprost sugerowały mu żydowskie pochodzenie, przedstawiając je jako zarzut. Ta obserwacja jasno wskazuje, że jakiegokolwiek – nawet domniemane – związku z Żydami bądź Izraelem traktowane są przez komentujących filmy Brauna jako poważna inwektywa. Podsumowując: przedstawienie Żydów było na wskroś negatywne. Nawet w przypadku Brauna, którego ukazywano zdecydowanie pozytywnie, dało się zaobserwować komentarze krytyczne wobec niego. W przypadku Żydów obecna była jedna emocja.

Rysunek 2. Negatywne przedstawienie Żydów i Izraela.

Źródło: opracowanie własne

Żydzi i państwo Izrael są przedstawiani jednoznacznie negatywnie, zarzucano im działania przeciwko Polsce oraz wykorzystywanie pandemii do realizacji swoich interesów, które są sprzeczne z polską racją stanu. I tak, przymiotnik „żydowski” zaobserwowano w korpusie 82 razy, a jego najsilniejszymi kolokacjami były „roszczenie” (10,45 LogDice), „mienie” (9,93 LogDice) oraz „pochodzenie” (9,91 LogDice). Pierwsze dwa wyrazy odnoszą się do uchwalonej przez Kongres Stanów Zjednoczonych ustawy JUST (w Polsce znanej jako tzw. ustawa 447), która dotyczyła uregulowania statusu prawnego mienia pozostałego po ofiarach II wojny światowej. Braun i środowiska skupione wokół Konfederacji, zwłaszcza podczas kampanii wyborczej w 2019 r., przedstawiały dokument jako wymierzony przeciw Polsce, mający doprowadzić do bezprawnego przejęcia licznych nieruchomości znajdujących się na terenie Polski (Witkowski, 2021, s. 219–220). Rzekome

żądania amerykańskich Żydów nazywano bezprawnymi i „uroszczeniami” (Kosman, 2019, s. 54). Jak pokazują powyższe dane, ta narracja była wykorzystywana przez zwolenników Brauna również w okresie pandemicznym; przekonywali oni, że wrogie Polsce środowiska będą chciały wykorzystać chaos związany z pandemią, aby przejąć polskie nieruchomości.

Warto wspomnieć również o wyrazie „Polin”, który odnotowano 54 razy. W językach jidysz i hebrajskim „Polin” oznacza „Polska”. W swoim dyskursie Grzegorz Braun często posługuje się tą nazwą, aby ukazać silne według niego wpływy państwa Izrael w Polsce i jego cel, jakim ma być podporządkowanie sobie naszego kraju. Powyższe przykłady dobitnie pokazują, że zwolennicy Brauna reprodukują jego dyskurs i zgadzają się z jego postulatami, zdradzając silnie antyżydowskie nastroje. Częstymi kolokacjami „Polin” były następujące wyrazy: „budować” (druga; 9,65 LogDice), „państwo” (czwarta; 7,34 LogDice) oraz „Polska” (piąta; 6,35 LogDice). Zwolennicy Brauna przestrzegają przed „podmianą Polski na Polin” czy „budową państwa Polin”, natomiast polski rząd to „delegatura na Polin”. Omawiane strategie dyskursywne wpisują się zatem we wspomniany wyżej kontekst o działaniach Żydów i Izraela, które są zorientowane na podporządkowanie sobie Polski.

GRUPY WPLYWU STOJĄCE ZA PANDEMIA

W odniesieniu do propagowanych przez zwolenników Brauna teorii spiskowych warto zwrócić również uwagę na skrótowiec NWO (*New World Order* – nowy porządek świata), który wystąpił w korpusie 86 razy. Odwołuje się on do teorii, jakoby wąska grupa światowych elit dążyła do wprowadzenia autorytarnego rządu światowego (zob. np. Spark, 2000). Jego najsilniejszymi kolokacjami były kolejno: „tortura” (10,64 LogDice), „depopulacja” (10,12 LogDice), „realizować” (9,64 LogDice), „masoneria” (9,52 LogDice) oraz „plan” (8,94 LogDice). Omawiane połączenia międzywyrazowe jasno pokazują, że narracja o pandemii jako elemencie nowego porządku, który zostanie wdrożony przez światowe elity w bezpardonowy sposób, była silna. Co więcej, wyraz „reset” wystąpił w korpusie 65 razy. Wskazywał on na tzw. Wielki Reset – zmianę światowego ładu gospodarczo-politycznego w taki sposób, aby wpisywał się w interesy wspomnianych elit (Jankowiak, 2022, 32–33). Wykorzystane strategie nazywania jasno wskazują zatem zamiary, jakie według komentujących wąska grupa możnych miała wobec państw narodowych.

W kontekście pandemii jako spisku światowej elity warto również odnotować kolokacje wyrazu „szczepionka” (792 wystąpienia) oraz jej następujące kolokacje: „chip” (czwarta; 8,76 LogDice), „Gates” (siódma;

8,63 LogDice) oraz „zawierać” (dziesiąta; 8,47 LogDice). Pierwszy z wyrazów wskazuje, że zwolennicy Brauna przestrzegali przed zagrożeniem, jakim jest obecność kontrolujących ludzkość chipów w szczepionkach, wpisując się w jedną z dominujących narracji spiskowych, które zidentyfikowano na całym świecie (zob. np. Butter i Knight, 2023; Birchall i Knight, 2022). Współwystępowanie wyrazu „szczepionka” z nazwiskiem Billa Gatesa potwierdza wcześniej odnotowane obserwacje – w dyskursie zwolenników Brauna założyciel Microsoftu jest jedną z najważniejszych postaci, która jest ściśle związana z wybuchem pandemii koronawirusa oraz produkcją szczepionek. Z kolei analiza konkordancji wskazuje, że szczepionki zawierają „szczątki dzieci z aborcji”, „mnóstwo najgroźniejszych wirusów”, „tak trujące substancje, że wytrują cały naród”, „adiuwanty, takie jak toksyna krzuścica lub związki glinu” oraz „metale ciężkie, jak rtęć, aluminium”. Można zatem wywnioskować, że zwolennicy Brauna byli podejrzliwi względem szczepionek, przedstawiając je jako narzędzie do kontroli ludzkości lub niebezpieczne dla ludzi, co wpisuje się w omawianą wcześniej narrację o depopulacji. Warto również odnotować, że trzy najsilniejsze kolokacje wyrazu „chip” to kolejno: „RFID” (*Radio-frequency identification*; systemy identyfikacji radiowej), „szczepionka” i „szczepienie”, co uwydatnia narrację o ścisłym związku szczepionek i rzekomego dążenia elit do kontroli społeczeństwa z pomocą środków przeciw koronawirusowi. Z kolei w przypadku „czip” były to „opatentować”, „bydło”, „znakować”, „RFID” oraz „Gates”.

Powyższe przykłady jednoznacznie wskazują, iż zwolennicy Brauna reprodukowali narrację o szczepionkach jako mechanizmach kontroli światowych elit kierowanych przez Billa Gatesa, którego należy uznać za osobę będącą najwyżej w hierarchii. Jego nazwisko zaobserwowano w korpusie 221 razy (częściej od niego wspomniany był wyłącznie Braun). Silnymi kolokacjami nazwiska „Gates” były m.in. „opatentować”, „Soros”, „WHO”, „czip”, „Rockefeller”, „NWO”, „szczepionka”. Twórca Microsoftu był przedstawiany jako finansujący Światową Organizację Zdrowia (co pomagało w wytworzeniu konkretnego obrazu pandemii), mający silne związki z wpływowymi osobami oraz ingerujący w powstanie szczepionek. Na przebiegły charakter jego działań światło rzuca także analiza konkordancji. Gates wprost jest przedstawiany jako „morderca” czy „ludobójca”, który chce „zniewolić cały świat” (V, VII; rysunek nr 3). Tym samym zwolennicy Brauna ukazują go jako ukrywającego swoje prawdziwe intencje pod przykryciem rzekomych działań dla dobra ludzkości. Gatesa porównywano również do Adolfa Hitlera – jednego z największych zbrodniarzy w historii ludzkości (XIII; rysunek nr 3). W narracji przeciwników szczepień celem NWO

i Gatesa jest bowiem wspomniana wcześniej depopulacja. Ponadto twórca Microsoftu ma wydawać dyspozycje rządzącym (I; rysunek nr 3); co istotne, ma on kontrolować nie tylko rząd polski – sterowany przez Izrael – ale także silniejsze państwa, takie jak Niemcy (VII; rysunek nr 3). Co więcej, istotną rolę w portretowaniu Gatesa odgrywa również dyskurs katolicki – amerykański przedsiębiorca funkcjonuje w nim jako osoba będąca pod wpływem diabła (XIV, XV; rysunek nr 3) lub wręcz jego wcielenie (VIII; rysunek nr 3). Z kolei przewidziana „kara” za jego działania również jest ściśle związana z opisywanym dyskursem (XII; rysunek nr 3). Przedstawiając Gatesa w taki sposób, ponownie wykorzystano binarną opozycję „my (Polacy i katolicy) vs. oni”. Tym samym wiara katolicka funkcjonuje jako czynnik spajający zwolenników Brauna; osobom, które popierają obowiązkowe szczepienia czy pandemiczne obostrzenia, odmawia się przynależności do wspólnoty katolików.

Rysunek 3. Negatywne przedstawienie Billa Gatesa.

doc00	erdziec moza	Bravo dla Pana Brauna	Ciekawe jakie zalecenia mają od Billa	Gates	nie zenisła pisarom się już całkiem w głowach poprzewracali!!! no chyba lezeba wyjsc na		
doc02	m Bogiem	Cały ten projekt pt. "pandemia" został ufiany przez organizację przestępczą WHO		Gates	Rockefeller) we współpracy z bankierską międzynarodówką, Chinami, oraz rządami niektóry		
doc08	tujece działania	w dobre pandemii, niewiarygodny zbieg okoliczności	Dziś ten sam Bill	Gates	robi wszystko wraz z doktorem Anthonym Fauci by zaaplikować możliwie największą liczbę lu		
doc010	owu ma pan raję	Zdrówka! Bezczennosc Pańskich przekazów	A dzisiaj daBill	Gates	choc wdrzylił szczepionki z nano nadajnikami które miałyby namierzać ludzi		
doc010	o wszystkim co nas obecnie otacza	https://www.facebook.com/groups/831440293998565/	Bill	Gates	jest ludobójcą		
doc014	od rządów państw	posusznych GLOBALISTOM pokroju Rockefellera, Rothschilda, Sorosa czy		Gatesa	W przyszłym roku WYPUSZCZA NAPRAWDĘ NIEBEZPIECZNY "COVID-21"		
doc017	Posle i Cała pravda	w przemówieniu pana Brauna! Wszystko zawarte!	Wielkie brawa !!	Bill	Gates	będzie trzymał świat w niewoli do 2022 roku	
doc020	by sobie wymyśleć	bardziej inteligentne formy egzystencji niż jakies ludzkie istoty?		Bill	Gates	jest właśnie tym lucyferem	
doc021	tych tumanów	nie jesteśmy niczymi niewolnikami szczepić rząd i to co dziwnie		Bill	Gates	osiągnie szczepieniami swój wynik depopulacyjny	
doc021	ADZA PIENIADZA SKó	yny chore	Zbrodniarze lepsze od Hitlera Trump pogonili		Gatesa	z Białego Domu, więc ten polcał do Merkel, dziwł UE obtarze	
doc021	ć nikomu na żadne	manipulowania zarówno naszym umysłem oraz ciałem fizycznym			Gates	to stary cwaniak on wie jak się robi pieniątze i oszukuje ludzi	
doc021	Masz oczy	otwarte i wiesz o co w tym wszystkim chodzi	Ja powiem krótko	Bill	Gates	to kurwa i będzie się smażyl w piekie za zbrodnie przeciwko ludzkości	
doc021	oraz więcej ludzi	wie dzisiaj że Bill Gates i WHO są mordercami a nie zbawicielami WHO i Bill		Bill	Gates	razem z Zuckerberg sa Hitlerami, chce nasz wszystkich zabic, dzisiaj jest duzy protest przed C	
doc021	o zacne zabijac	tych, którzy mi to zrobiła na siłę	Pozdrawiam z New York		Bill	Gates	to marionetka diabla
doc021	pokolenie	Zaczynam Bóg daje życie i on ma prawo je odebrać	A nie jakiś Bill		Gates	który jest opętany przez diabla	
						Chce zaprowadzić nam cały światem	

Źródło: opracowanie własne

Oprócz ramowania pandemii jako spisku elit zwolennicy Brauna starali się wykazać, że zagrożenia z nią związane są wyolbrzymione lub, w skrajnych przypadkach, jest ona wyłącznie mistyfikacją. Warto zauważyć, że fraza „nie mieć żadnej” była dziesiątą najczęstszą trzywyrazową zbitką w całym korpusie. Najsilniejsze kolokacje tej frazy to m.in. „objaw” (9,28 LogDice), „pandemia” (9,15 LogDice), „prawny” (8,91 LogDice), „podstawa” (8,49 LogDice), „koronawirus” (8,91 LogDice), „wirus” (8,21 LogDice). Obecność tych połączeń międzywyrazowych wskazuje, że komentujący starali się wykazać bezsensowność obostrzeń z uwagi na brak realnego zagrożenia koronawirusem oraz brak podstaw prawnych do ich wprowadzenia. Podobny sposób ramowania pandemii można zaobserwować na przykładzie kolokacji rzeczownika „oko” (292 wystąpienia): „otworzyć” (10,97 LogDice), „przejrzeć” (10,79 LogDice), „goły” (9,76 LogDice), „otwierać” (9,66 LogDice), „widać” (9,32 LogDice).

Posługując się związkami frazeologicznymi z wyrazem „oko”, komentujący podkreślali, że Polacy są oszukiwani przez rząd i ich mocodawców, a pandemia jest tylko pretekstem do odbierania im swobód obywatelskich.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Nie ulega wątpliwości, że dyskurs zwolenników Grzegorza Brauna należy uznać za skrajny oraz nawiązujący do teorii spiskowych. Komentujący promowali idee, że rządy lub przemysł farmaceutyczny mają ukryte intencje, co zwiększało nieufność wobec autorytetów, którym zarzucano złe intencje. Podsycono również strach przed negatywnymi skutkami przyjęcia szczepionek, nierzadko opierając się na niezweryfikowanych informacjach. Z kolei osoby, które popierały obowiązkowe szczepienia, były przez komentujących stygmatyzowane (por. np. Nguyen i Catalam-Matamoros, 2022; Smith i Reiss, 2020). Do realizacji omawianego dyskursu społeczności skupionej wokół Brauna posłużyły zdywersyfikowane strategie dyskursywne.

W odniesieniu do strategii nazywania i orzekania odnotowano liczne przekształcenia nazwisk, wykorzystując ich pozorne podobieństwo do innych słów. Można także mówić o rekontekstualizacji wybranych neutralnych terminów (zwłaszcza opisujących Izrael i Żydów), które w dyskursie komentujących stawały się inwektywami i obelgami. Omawiany dyskurs był również intensyfikowany (m.in. poprzez przekleństwa i wulgaryzmy, augmentatywy czy hiperbole). Z kolei sam Grzegorz Braun był określany za pomocą przymiotników o charakterze pozytywnie wartościującym oraz opisywano go jako prawowitego lidera narodu.

Do najpowszechniejszych strategii argumentacyjnych należy natomiast zaliczyć topos strachu i zagrożenia. Co istotne, proponowane przez zwolenników Brauna rozwiązania niebezpieczeństw związanych z pandemią koronawirusa należy uznać za bezceremonialne i brutalne. Nawoływano bowiem do aktów przemocy względem aktorów społecznych postrzeganych jako sprawców pandemii bądź wykonawców ich woli. Istotny był również topos Okrągłego Stołu jako zdrady narodowej. Mimo że od jego obrad minęło już ponad 30 lat, jest on systematycznie reprodukowany w środowiskach skrajnej prawicy i nie traci na znaczeniu.

Dyskursywne strategie perspektywizacji posłużyły natomiast do stworzenia silnej dychotomii „my vs. oni”, w której do pierwszej z grup należą

zwykli Polacy i katolicy, chronieni przez Grzegorza Brauna. Drugą tworzą przedstawiciele rządu polskiego, będącego na usługach światowych elit. Z kolei w tej grupie szczególne miejsce mają Bill Gates oraz Żydzi. W przypadku pierwszego z nich można mówić o pewnego rodzaju powieleniu dyskursu spiskowego zaobserwowanego przez zagranicznych badaczy. Natomiast przekonanie, jakoby Żydzi byli odpowiedzialni za wybuch pandemii oraz próbowali dzięki niej odnieść konkretne korzyści, wydaje się typowe dla polskiego kontekstu. Figura Żyda jako obcego jest silnie zakorzeniona w polskiej kulturze (zob. np. Żukowski, 2002, s. 254–258; Jakubiak, 2003). Zwolennicy Brauna odwoływali się zatem do negatywnego i skrajnie uproszczonego stereotypu, który jednoznacznie przedstawia Żydów jako wrogów narodu polskiego.

Co więcej, przeciwników politycznych porównywano do diabła lub zarzucano im działanie na jego rzecz. Diabeł jest tradycyjnie postrzegany jako antagonistą katolickiego Boga; ma również wobec człowieka wrogi zamiary (Wasiuta, 2016, s. 210). W dyskursie zwolenników Brauna ukazanie „obcych” jako bliskich diabłu ma pokazać ich odejście od wartości oraz próbę realizacji interesów przeciwko Polsce. Można zatem mówić o pewnej demonizacji (Winclaw, 2016, s. 99–100) przeciwników politycznych. Innymi słowy, nie tyle odmawiano oponentom człowieczeństwa (jak ma to miejsce w dyskursywnych procesach animalizacji), ale ukazywano ich jako kontrolowanych czy opętanych przez złe siły, co miało usprawiedliwiać radykalne działania wobec nich. Jednocześnie przedstawiano wiarę katolicką jako swoiste spoiwo polskiej wspólnoty aksjologicznej, do której odwoływano się w sytuacjach postrzeganego zagrożenia. Tego rodzaju dyskursu nie można jednak nazwać inkluzywnym. Wręcz przeciwnie – służył on do budowania figury wroga, systematycznego obrzydzania go oraz usprawiedliwiania zachowań skrajnych i agresywnych.

Choć Braun w swoich filmikach nie nawoływał do stosowania przemocy wobec ważnych polityków, sam nie odnosił się w żaden sposób do nienawistnych komentarzy swoich zwolenników. Mimo iż stosowali oni groźby karalne oraz posługiwali się przekleństwami, pod żadnym z filmików komentarze nie zostały wyłączone. Wydaje się ponadto, że komentarze nie podlegały żadnej moderacji, gdyż częstotliwość szczególnie wulgarnych wpisów utrzymywała się na podobnym poziomie. Można zatem uznać, że Braun legitymizował tego typu dyskurs, przyzwalając na jego swobodne rozpowszechnianie. Konsekwencje normalizacji takiego dyskursu dla debaty publicznej są znaczące. Po pierwsze, może on prowadzić do wzrostu napięć między różnymi grupami, zwłaszcza jeśli opozycja „my vs. oni” jest

wręcz manichejska. Po drugie, taki dyskurs może osłabić zaufanie społeczne do władz i instytucji publicznych, co może skutkować ignorowaniem ważnych zaleceń i decyzji rządowych.

Dla samej Konfederacji fakt poparcia Brauna przez tak skrajne środowiska jest problematyczny. Z jednej strony jego popularność w omawianych kręgach przekłada się na poparcie dla formacji. Niemniej jednak radykalizm Brauna i jego zwolenników może być obciążeniem w próbach dążenia Konfederacji do uzyskania poparcia elektoratu bardziej umiarkowanego. Należy także dodać, że choć wysoko postawieni politycy Konfederacji byli przeciwnikami ówczesnej polityki rządu wobec pandemii (np. w odniesieniu do obowiązku szczepień czy ograniczeń w prowadzeniu działalności gospodarczej – Amlicki, 2021), to właśnie Braun i skupione wokół niego środowisko postulowali najbardziej radykalne formy sprzeciwu i posługiwali się odniesieniami do licznych teorii spiskowych. Świadomość opinii publicznej na temat istnienia różnych frakcji wewnątrz Konfederacji jest jednak niewielka, przez co dyskurs i poglądy Brauna często utożsamiane są z dyskursem i poglądami całości Konfederacji.

Uzyskanie szczegółowego obrazu dyskursu zwolenników Grzegorza Brauna było możliwe dzięki zastosowaniu metod językoznawstwa korpusowego. Studium pokazuje, że mogą być one stosowane nie tylko do badań leksykograficznych, ale znajdują odniesienie w analizach mediów społecznościowych. Choć tradycja wykorzystania metod lingwistyki kwantytatywnej jest w Polsce długa i silnie ugruntowana (zob. np. Przepiórkowski i inni, 2012; Ogrodniczuk, 2017; Górski, Król i Eder, 2019), są one rzadko stosowane w badaniach dyskursu politycznego. Biorąc pod uwagę ich przydatność w zakresie pracy z dużymi zbiorami danych, warto eksplorować możliwości narzędzi językoznawstwa korpusowego również w badaniach medioznawczych, politologicznych czy nad szeroko pojętą komunikacją społeczną.

BIBLIOGRAFIA

- Amlicki, N. (2021). Obowiązkowe szczepienia. Konfederacja: Niech pokażą projekt ustawy. Pobrane z: <https://wydarzenia.interia.pl/raport-koronawirus-chiny/news-obowiazkowe-szczepienia-konfederacja-niech-pokaza-projekt-us,nId,5692669> (25.05.2024).

- Baker, P. (2006). *Using Corpora in Discourse Analysis*, London: Continuum.
- Baker, P. (2012). Acceptable Bias? Using Corpus Linguistics Methods with Critical Discourse Analysis. *Critical Discourse Studies*, 9(2), 247–256. <https://doi.org/10.1080/17405904.2012.688297>
- Baker, P., Gabriellatos, C., McEnery, T. (2013). *Discourse analysis and media attitudes: The representation of Islam in the British Press*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Baron, A., Rayson, P., Archer, D. (2009). Word Frequency and Key Word Statistics in Corpus Linguistics. *Anglistik*, 20(1), 41–67.
- Bendyk, E. (2020). Splątana złożoność świata. *Więź*, 63(682), 7–16.
- Biber, D., Conrad, S., Cortes, V. (2004). If you look at ...: Lexical Bundles in University Teaching and Textbooks. *Applied Linguistics*, 25(3), 371–405. <https://doi.org/10.1093/applin/25.3.371>
- Birchall, C., Knight, P. (2022). *Conspiracy Theories in the Time of COVID-19*. London: Routledge.
- Brindle, A. (2016). Cancer has Nothing on Islam: A Study of Discourses by Group Elite and Supporters of the English Defence League. *Critical Discourse Studies*, 13(4), 444–459. <https://doi.org/10.1080/17405904.2016.1169196>
- Butter, M., Knight, P. (2023). *Covid Conspiracy Theories in Global Perspective*. London: Routledge.
- Cervi, L., García, F., Marín-Lladó, C. (2021). *Populism, Twitter, and COVID-19: Narrative, Fantasies, and Desires*. *Social Sciences*, 10(8). <https://doi.org/10.3390/socsci10080294>
- Ciesek-Ślizowska, B., Wilczek, W. (2023). Jude Niedziel, dr Mengele, covidowe hitlerki – językowe środki dyskredytacji przeciwnika w dyskursie sceptycznym wobec szczepień. *Res Rhetorica*, 10(1), 129–144. <https://doi.org/10.29107/rr2023.1.8>
- Demczuk, A. (2022). Ruch antyszczepionkowy w Polsce i jego kabiny pogłosowe w alt-internet w latach 2020–2022. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, 20(3), 9–35. <https://doi.org/10.36874/RIESW.2022.3.1>
- Duda, B., Ficek, E. (2022). Szczepionka, śmiercionka, trupionka. Modelowanie znaczeń słowa w dyskursie antyszczepionkowym związanym z pandemią SARS-CoV-2. *Język Polski* (2), 49–63. <http://dx.doi.org/10.31286/JP.010161>

- Fairclough, N. (2013). *Critical Discourse Analysis*. W: J.P. Gee, M. Handford (red.) *The Routledge Handbook of Discourse Analysis* (s. 9–20). London: Routledge.
- Garrido, E. (2018). Exploring North-South Identities Using NLP: The Image of Spain in the German Weekly Die Zeit. *Bulletin for Spanish and Portuguese Historical Studies*, 43(1), 53–69. <https://doi.org/10.26431/0739-182X.1284>
- Gledhill, C. (2000). The Discourse Function of Collocation in Research Article Introductions. *English for Specific Purposes*, 19(2), 115–135. [https://doi.org/10.1016/S0889-4906\(98\)00015-5](https://doi.org/10.1016/S0889-4906(98)00015-5)
- Górski, R. L., Król, M., Eder, M. (2019). *Zmiana w języku: studia kwantytatywno-korpusowe*. Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN.
- Grundmann, R., Scott, M. (2014). Disputed Climate Science in the Media: Do Countries Matter?. *Public Understanding of Science*, 23(2), 220–235. <https://doi.org/10.1177/0963662512467732>
- Hess, A., Hwaszcz, K. (2022). *Językoznawstwo korpusowe w badaniach medioznawczych – ujęcie historyczne i praktyczne*. *UR Journal of Humanities and Social Sciences*, 25(4), 118–132. <https://doi.org/10.15584/johass.2022.4.7>
- Jakosz, M. (2019). Etykietowanie wartościujące w polskim dyskursie politycznym (na przykładzie retoryki partii Prawo i Sprawiedliwość). *Linguistische Treffen in Wrocław*, 15(1), 115–131.
- Jakubiak, E. (2003). Stereotyp Żyda w dowcipach z przełomu XIX/XX wieku. *Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury*, 15(15), 129–137.
- Jankowiak, A. (2022). Teorie spiskowe na temat wojny w Ukrainie. *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne* (4), 27–47. <https://doi.org/10.14746/ssp.2022.4.2>
- Kamasa, V. (2014). Techniki językoznawstwa korpusowego wykorzystywane w krytycznej analizie dyskursu. *Przegląd Socjologii Jakościowej*, 10(2), 100–117.
- Kilgarrieff, A., Baisa, V., Bušta, J., Jakubíček, M., Kovář, V., Michelfeit, J., Rychlý, P., Suchomel, V. (2014). The Sketch Engine: ten years on. *Lexicography*, 1(1), 7–36. <https://doi.org/10.1007/s40607-014-0009-9>
- Kirkevich, A., Makouskaya, A. (2018). The Pandemic in Belarus in 2020–21: COVID-19 in the Shadow of Politics., W: S.D. Brunn, D. Gilbreath (red.) *COVID-19 and a World of Ad Hoc Geographies* (s. 197–207). Cham: Springer.

- Klimiuk, K., Czoska, A., Biernacka, K., Balwicki, Ł. (2021). Vaccine misinformation on social media – topic-based content and sentiment analysis of Polish vaccine-deniers' comments on Facebook. *Human Vaccines & Immunotherapeutics*, 17(7), 2026–2035. <https://doi.org/10.1080/21645515.2020.1850072>
- Kondziola-Pich, K. (2021). Covidioci kontra covidianie – kilka uwag o hejcie w czasach zarazy. *Studia Językoznawcze. Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny* (20), 79–90.
- Kosman, M. (2019). Kto jest kim w kondominium? Chwyty perswazyjne i narzędzia retoryczne Grzegorza Brauna. *Społeczeństwo. Edukacja. Język.*, 9(2), 47–62.
- Kosman, M. (2022). The Rise of the New Polish Far-Right: An Analysis of Grzegorz Braun's Discursive Strategies. *Journal of Language and Politics*, 21(3), 484–504. <https://doi.org/10.1075/jlp.20063.kos>
- Kosman, M. (2024). *Dyskurs Konfederacji Wolność i Niepodległość w okresie kampanii wyborczych w latach 2019–2020*. Grupa Wydawnicza FNCE.
- Kotras, M. (2017). Praktyki ramowania i przeramowania w dyskursie medialnym dotyczącym Okrągłego Stołu. *Przegląd Socjologii Jakościowej*, 13(3), 70–95. <https://doi.org/10.18778/1733-8069.13.3.04>
- Kotwas, A., Czerniak, N., Zabielska, P., Karakiewicz, B. (2017). Dyskurs na temat obowiązkowych szczepień ochronnych w opinii rodziców. *Pomeranian Journal of Life Sciences*, 63(3), 77–81.
- Kozik, E. (2021). Jak troszczyć się o życie? Antyszczepionkowe narracje spiskowe w czasie pandemii COVID-19. *Studia Etnologiczne i Antropologiczne*, 1(21), 1–19.
- Lemaniak, L. (2024). *Konfederacja trzecia w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Jak ugrupowanie zdobyło aż tyle głosów?* Pobrane z: <https://i.pl/konfederacja-trzecia-w-wyborach-do-parlamentu-europejskiego-jak-ugrupowanie-zdobylo-az-tyle-glosow/ar/c1-18598323> (30.10.2024).
- Lisowska, A., Cichosz, M. (2022). COVID'19 vs. Resentments. At the Source of Corona-Scepticism Movements in Poland. *Polish Journal of Political Science*, 8(3), 4–21.
- Lusawa, A., Pinkas, J., Zgliczyński, W.S., Mazurek, M., Wierzba, W. (2019). Nieprawdziwe informacje w zakresie szczepień ochronnych jako wyzwanie dla zdrowia publicznego. *Zdrowie Publiczne i Zarządzanie* 17(1), 40–45. <https://doi.org/10.4467/20842627OZ.19.006.11302>

- Łaziński, M. (2016). Słowa klucze polskiego dyskursu publicznego. Słowa dnia i słowa roku. *Przegląd Humanistyczny*, 545(3), 75–94.
- Łotocki, Ł., Mikiński, K. (2022). Sfery zgody i konfliktu w polskim dyskursie politycznym wokół strategii walki z pandemią COVID-19. *Studia Politologiczne* (65), 212–243.
- Marchewka, A.K., Majewska, A., Młynarczyk, G. (2015). Działalność ruchu antyszczepionkowego, rola środków masowego komunikowania oraz wpływ poglądów religijnych na postawę wobec szczepień ochronnych. *Postępy Mikrobiologii*, 54(2), 95–102.
- McLaughlin, N., Trilupaityte, S. (2013). The international circulation of attacks and the reputational consequences of local context: George Soros's difficult reputation in Russia, Post-Soviet Lithuania and the United States. *Cultural Sociology*, 7(4), 431–446.
- Nałęcz-Marczyk, M. (2019). *Wyniki wyborów 2019. Wysoki wynik Grzegorza Brauna*. Pobrane z: <https://wiadomosci.wp.pl/wyniki-wyborow-2019-wysoki-wynik-grzegorza-brauna-6435048159996033a> (25.05.2024).
- Nguyen, A., Catalan-Matamoros, D. (2022). Anti-Vaccine Discourse on Social Media: An Exploratory Audit of Negative Tweets about Vaccines and Their Posters. *Vaccines*, 10(12). <https://doi.org/10.3390/vaccines10122067>
- Okoński, S. (2024). *Konfederacja po „gaśnicy Brauna” ma dwie opcje: pozostać partią radykałów albo się ucywilizować*. Pobrane z: <https://klubjagiellonski.pl/2024/01/11/konfederacja-po-gasnicy-brauna-ma-dwie-opcje-pozostac-partia-radykalow-albo-sie-ucywilizowac/>
- Ogrodniczuk, M. (2017). Lingwistyka komputerowa dla języka polskiego: dziś i jutro. *Język Polski*, 97(1), 18–28. <https://doi.org/10.31286/JP.97.1.3>
- Pawelec, A., Sitarz, M. (2016). „Dos lid funem ojsgehargetn jidiszn folk” Jicchoka Kacnelsona: po polsku. *Przekładaniec* (32), 84–96. <https://doi.org/10.4467/16891864PC.16.005.6545>
- Przepiórkowski, A., Bańko, M., Górski, R.L., Lewandowska-Tomaszczyk, B. (2012). *Narodowy Korpus Języka Polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Reisigl, M., Wodak, R. (2001). *Discourse and Discrimination. Rhetorics of Racism and Anti-Semitism*. London: Routledge.

- Roe, J. (2021). Global Responsibility: An Exploratory Corpus Assisted Discourse Analysis of the Rohingya Crisis in Online Media. *Journal of Modern Languages*, 31(1), 1–21. <https://doi.org/10.22452/jml.vol31no1.1>
- Rojszczak-Robińska, D., Wismont, M., Zalejarz, K., Deskur, A., Nowak-Pasterska, E. (2023). Specyfika staropolszczyzny a anotacja gramatyczna. O potrzebie nowych wartości kategorii. *LingVaria*, 35(1), 99–111. <https://doi.org/10.12797/LV.18.2023.35.07>
- Smith, T.C., Reiss, D.R. (2020). Digging the rabbit hole, COVID-19 edition: anti-vaccine themes and the discourse around COVID-19. *Microbes and Infection*, 22(10), 608–610. <https://doi.org/10.1016/j.micinf.2020.11.001>
- Spark, A. (2000). Conjuring Order: The New World Order and Conspiracy Theories of Globalization. *The Sociological Review*, 48(2), 46–62. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2000.tb03520.x>
- Strupiechowska, M. (2018). Udział post-prawdy w wywoływaniu i podtrzymywaniu panik moralnych. *Zoon Politikon*, 9(2), 164–185. <https://doi.org/10.4467/2543408XZOP.18.016.10511>
- Szostak, M., Olszanecka-Marmola, A. (2022). State Management in Times of Crisis: Perception of the Government's Policy of Counteracting the COVID-19 Pandemic in Poland. *Political Preferences*, 30(1), 19–34. <https://doi.org/10.31261/polpre.2022.1.19-34>
- Szyszlak, E. (2023). Współczesne ruchy antyimigracyjne w Polsce w kontekście kryzysów uchodźczego i migracyjnych. Zarys problematyki. *Studia Politologiczne* (68), 399–426.
- Vollmer, B. A. (2017). Security or Insecurity? Representations of the UK Border in Public and Policy Discourses. *Mobilities*, 12(3), 295–310. <https://doi.org/10.1080/17450101.2017.1278970>
- Wasiuta, S. (2016). Przysłowie diabeł tkwi w szczegółach we współczesnej Polscyźnie. Retoryczność, mistyfikacja, stereotyp. *LingVaria*, 11(21), 203–213. <https://doi.org/10.12797/LV.11.2016.21.17>
- Winław, D. (2016). Obcy czy po prostu Inny? Wybrane etyczne aspekty dehumanizacji. *Kultura i Wartości*, 19, 93–115. <http://dx.doi.org/10.17951/kw.2016.19.93>
- Witkowski, P. (2021). Główne narracje polskiej skrajnej prawicy w pierwszym roku pandemii COVID-19 – analiza narracyjna. *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego*, 15(1), 205–235. <https://doi.org/10.34862/rbm.2021.1.10>

- Wodak, R. (2002). Aspects of critical discourse analysis. *Zeitschrift für angewandte Linguistik*, 36(10), 5–31.
- Wodak, R. (2014). Critical Discourse Analysis. W: C. Leung, B.V. Street (red.) *The Routledge Companion to English Studies* (s. 302–316). London: Routledge.
- Wodak, R. (2015). *The Discourse of Politics in Action. Politics as Usual*. London: Palgrave Macmillan.
- Wroński, K. (2021). Antyszczepionkowcy – nowy ruch społeczny i jego ideologia. W: A. Decyk, B. Sitko, R. Stachyra (red.) *Wybrane problemy współczesnego świata w ujęciu interdyscyplinarnym* (s. 9–22). Łódź: ArcheGraph.
- Wróblewska, M. N., Angermuller, J. (2017). Dyskurs akademicki jako praktyka społeczna. Zwrot dyskursywny i Społeczne Badania Szkolnictwa Wyższego. *Kultura-Społeczeństwo-Edukacja*, 12(2), 105–128. <https://doi.org/10.14746/kse.2017.12.5>
- Wróblewski, M. (2020). Superroznościenie wątpliwości. *Dyskurs & Dialog*, 6(4), 23–41.
- Żukowski, T. (2002). Antysemityzm jako modyfikator znaczeń. *Teksty Drugie*, 73/74 1–2, 254–258.